

Tweëëntwintigste jaargang · nummer 44 · november 2014

Arabesken

Tijdschrift van het Louis Couperus Genootschap

De archieven in

HERUITGAVE *PSYCHE EN FIDESSA* MET TEKENINGEN VAN B. REITH

Tekeningen zonder tijd

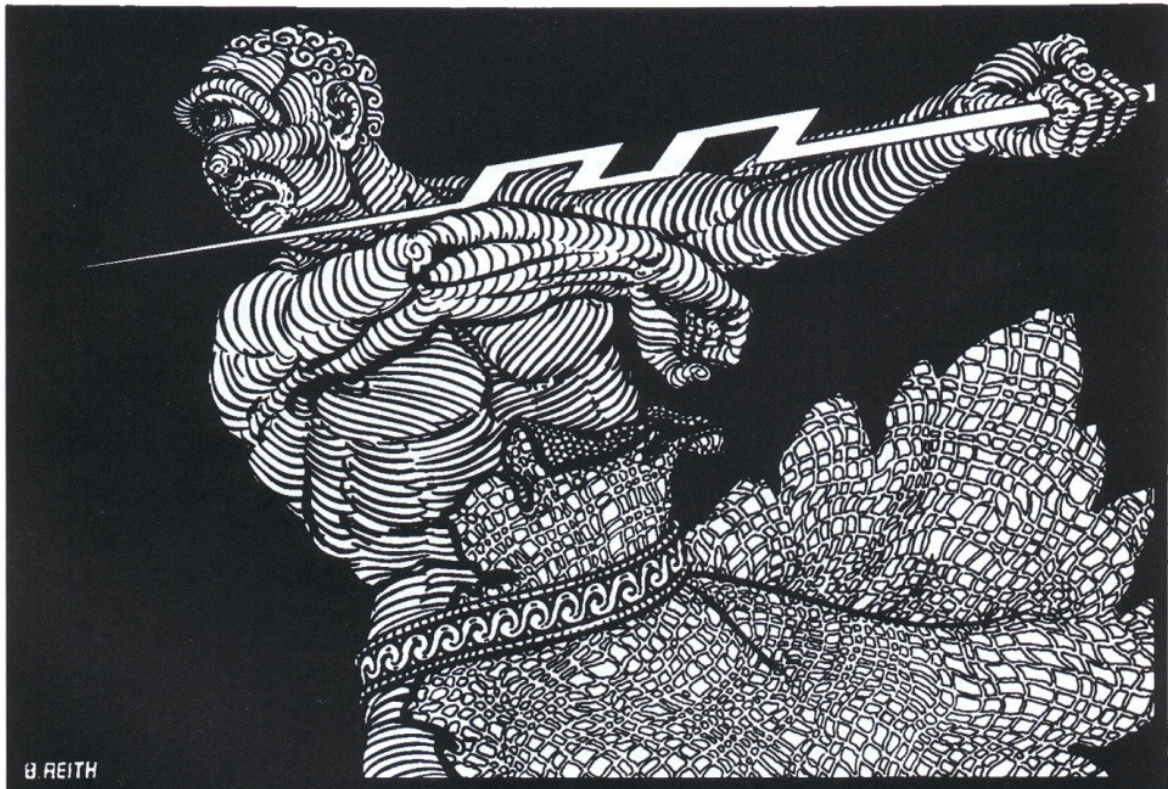
Vader en zoon Bernard en Maarten Reith bezorgden afgelopen juni de sprookjes *Psyche en Fidessa* met alle beschikbare, grotendeels niet eerder gepubliceerde tekeningen van hun (oud-)oom Beb (Bernard) Reith (1894-1974). De collectie tekeningen in het archief van uitgever Veen, dat in bezit is van het Rijksprentenkabinet, vormde samen met het uitgedijde familiearchief de aanleiding tot het project. Het resultaat is een kloelke uitgave van hoge kwaliteit.

Door Rémon van Gemeren

Bernard en Maarten Reith hebben zelf beiden Couperus op de middelbare school gelezen. In elk geval *Eline Vere*, hoewel de herinnering hieraan vervaagd is. Wat Bernard Reith nog bijstaat, is de bijzondere zinsbouw van Couperus. Als gymnasiast geoeftend in de klassieke talen had hij hiervoor een fijn gevoel ontwikkeld. Het typerendste aan Couperus vindt hij de unieke wijze van woorden samentrekken, de zogenoemde neologismen. Deze creëren een bijzondere sfeer, zeker in de sprookjes.

Beiden hebben de sprookjes pas een jaar of vijf geleden gelezen, toen ze begonnen aan het project. Bernard Reith was vooral getroffen door de symboliek in de verhalen. Het zijn moeilijke sprookjes, meent hij, alleen geschikt voor volwassenen. Het geharnaste karakter in *Fidessa* beschouwt hij als iets dat een verscheurdheid veroorzaakt: *Fidessa*,

De cycloop die
Fidessa ompantsert
door B. Reith. Uit:
Louis Couperus,
Psyche en Fidessa,
z.p., 2014, p.267.
Copyright Reith/
Hendriks & partners

kwetsbaar, wil ook zo zijn, maar wil tevens bij haar eigen volk blijven horen. Dit dilemma van wel of geen buitenstaander zijn, is een universele thematiek. Mensen scheppen samen een geharnaste wereld, waarin ze zich tegen van alles willen beschermen, maar het is de vraag of ze zichzelf daarmee recht doen. Daarnaast zijn het zielsleven en de gespannen verhouding tussen verleden, heden en toekomst – belangrijke thema's in *Psyche* – zaken die nog steeds iedereen bezighouden.

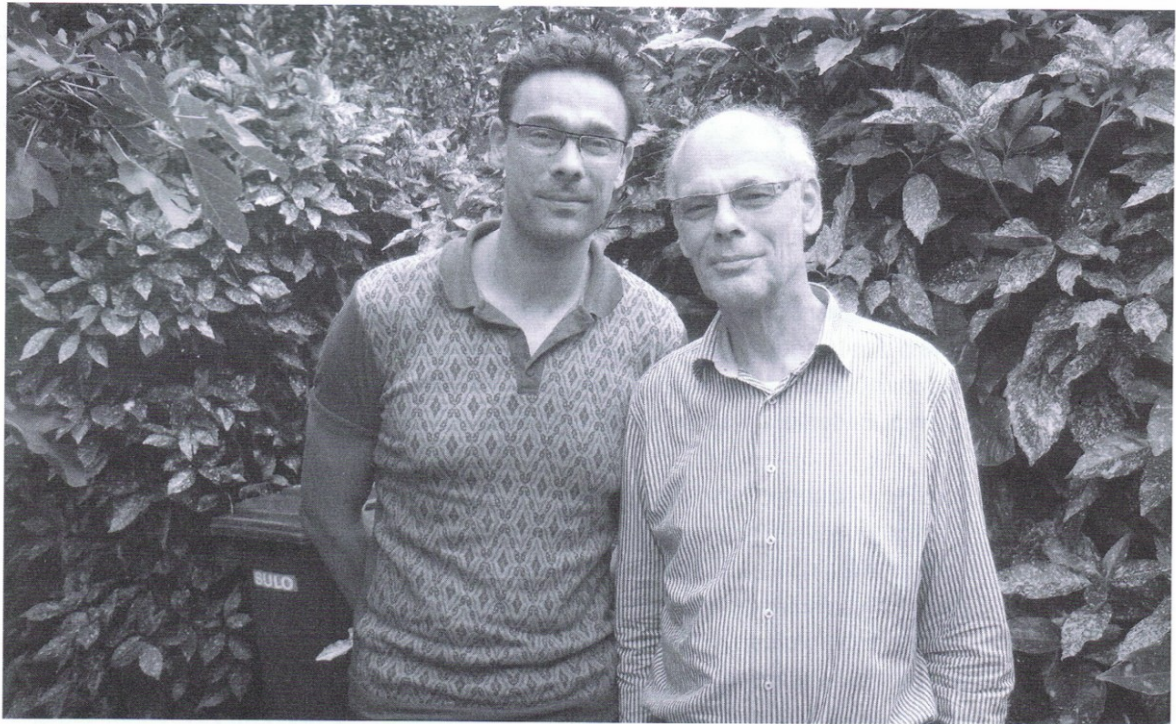
Vader en zoon hebben uit vele bemoedigende reacties kunnen concluderen dat hedendaagse en jongere lezers de sprookjes graag lezen. De ouderwetse taal – de sprookjes zijn uitgegeven in de originele spelling van de eerste drukken uit 1898 en 1899 – hoeft geen belemmering te zijn. Sterker nog, daar went een geïnteresseerde lezer snel aan. De vele tijdloze tekeningen lijken een breder publiek aan te zetten tot het lezen van de sprookjes; ze zijn niet alleen mooi op zichzelf, maar vormen evengoed een makkelijke ingang tot het verhaal. Bij de promotie van het boek wordt daarom de nadruk gelegd op de jugendstil-illustraties. Wie deze mooi vindt, gaat vanzelf lezen.

De twee initiatiefnemers van het boek hadden vooraf geen bijzondere interesse voor Couperus, zijn tijd of milieu, maar hebben die door de uitgave wel gekregen. Heel erg ingewijd in het werk of leven van Couperus willen ze zichzelf niet noemen. Wat hen bij het lezen van *De correspondentie* is opgevallen, is dat Couperus uitgesproken meningen had, niet in de laatste plaats in zakelijk opzicht. Dat herkennen ze ook in Beb Reith, die in de herinnering van Bernard een vriendelijke, geestige, opgewekte man was, maar ook scherp kon zijn als het om zaken ging; geld speelde altijd een rol.

Beb Reith was 23 jaar toen hij in 1917 de tekeningen voor *Psyche* maakte, en stuurde ze op eigen initiatief aan Couperus. Die was meteen enthousiast en bracht hem in contact met L.J. Veen. Veen kocht ze, maar legde ze in een kast. Enkel een selectie ervan werd opgenomen in de geheel nieuwe editie van 1927 (achtste druk), waarschijnlijk gemaakt door de zoon van de intussen, evenals Couperus, overleden Veen. Het selecteren is naar de mening van Bernard en Maarten Reith goed gedaan, want de mooiste tekeningen zijn gekozen. Van dertien van de drieëntwintig tekeningen die in *Psyche* terechtkwamen, zijn pendanttekeningen, die evenwel iets minder fraai zijn. Dit is bij nader inzien ook de reden om in hun heruitgave toch niet de 'oude' tekeningen achter in de bijlage te plaatsen en de 'nieuwe' in het verhaal, maar andersom. De zes tekeningen die geen pendant hebben en nieuw bij de tekst zijn geplaatst, zijn overigens van dezelfde mooie kwaliteit als de in 1927 gepubliceerde reeks van 23 tekeningen. Het is gissen waarom deze buiten de oorspronkelijke selectie zijn gevallen. De 28 tekeningen die *Fidessa* opsieren, zijn nooit eerder gepubliceerd.

Van twintig tot vijftwintig tekeningen die Beb Reith voor *Psyche* heeft gemaakt, maakte hij eerste versies voor zichzelf. Dit is bekend uit het familiearchief. Van deze reeks kochten Bernard en Maarten Reith enkele jaren geleden op Marktplaats de sfinx-tekening. In details wijkt deze af van de in 1927 gepubliceerde versie. Ook is deze vervaardigd op een ander soort papier dan de tekeningen in het Rijksprentenkabinet. Het is onbekend waar de rest van deze eerdere, persoonlijke serie zich bevindt.

De uitgave is voornamelijk een eerbetoon aan Beb Reith. Terwijl hij leraar tekenen en kunstgeschiedenis op het Ignatius College in Amsterdam was, maakte hij naar schatting enkele duizenden tekeningen voor educatieve boeken en jeugdboeken. Veruit het meeste werk, ongeveer 1800 tekeningen, maakte hij in dienstverband van het RK Jongensweeshuis in Tilburg. Hoewel deze context hem inhoudelijk en artistiek beperkingen oplegde, toonde hij zich in de ogen van zijn neef en achterneef in elke uitgave

Maarten en
Bernard Reith.
Foto: Rémon van
Gemeren.

een zeer begenadigd tekenaar. Hij was iemand met een fijne, trefzekere (teken)pen. Daarnaast verzorgde hij op de achterpagina van weekblad de *Katholieke Illustratie* een kunstrubriek.

De familie bezit ongeveer honderd tekeningen die Bernard en Maarten Reith zelf hebben verkregen. Het zijn losse tekeningen of delen van een serie. De rest van zijn oeuvre moet, voor zover het nog bestaat, verspreid zijn onder archieven van uitgevers en particulieren. De familie probeert zoveel mogelijk in handen te krijgen en heeft inmiddels naast de tekeningen een grote verzameling boeken in erg uiteenlopende genres, allemaal met illustraties van Reith. Verder schreef en illustreerde Reith leerboeken over kunstgeschiedenis, bijvoorbeeld voor middelbare scholen. Het bekendst is hij nog van het aapje Monki, één van de eerste Nederlandse strips en een begrip onder stripverzamelaars. Ook die avonturen illustreerde en schreef hij zelf. Met voldoening kijken Bernard en Maarten Reith, evenals Beb Reith dat zelf deed, op zijn oeuvre terug. Hiervan kan nu een klein deel het werk van Couperus met de kracht van het beeld naar oude en nieuwe lezers leiden.

Psyche en Fidessa, met platen van Reith, is uitgegeven als weelde-uitgave. Het boek is voor 45 euro (inclusief eventuele verzending) te verkrijgen via boekhandel en internet, in het bijzonder via www.sprookjesvancouperus.nl, een website die speciaal voor het project is gemaakt. Hierop zijn meer nieuws en informatie te vinden. 🐾